

Date: 5th October-2026

**NAZARIY-KONSEPTUAL VA STRUKTURAL MODEL YO'NALISHIDA
O'RTA TIBBIYOT XODIMLARINING KASBIY-KOMMUNIKATIV
KOMPETENSIYASINI SHAKLLANTIRISHNING KONSEPTUAL-PEDAGOGIK
MODELI**

Mirzayeva Gulshoda Rizoqulovna

*Respublika o'rta tibbiyot va farmatsevtika xodimlari malakasini oshirish va ularni
ixtisoslashtirish markazi Buxoro filiali o'qituvchisi*

KIRISH

Sog'liqni saqlash tizimini modernizatsiyalashning zamonaviy bosqichida tibbiy xizmatlar sifati va bemorlar xavfsizligi ko'p jihatdan o'rta tibbiyot xodimlarining (hamshiralarning) kasbiy faoliyatiga bog'liqdir. Hamshira bemor bilan eng ko'p vaqt muloqotda bo'ladigan va unga bevosita tibbiy-parvarish xizmatini ko'rsatadigan mutaxassis hisoblanadi. Hamshiraning muloqot madaniyati va ko'nikmalari darajasi bemorning davolanish rejimiga rioya qilishi, davolash natijadorligi, bemor va uning oilasi mamnunligi hamda butun tibbiy jamoaning o'zaro hamjihatlikda ishlashiga bevosita ta'sir ko'rsatadi.

Lekin mavjud ilmiy tahlillar va amaliyot ko'rsatmoqdaki, o'rta tibbiyot xodimlarining muloqot tayyorgarligi asosan dastlabki kasbiy ta'lim (kollej va texnikum) bosqichida o'rganilgan bo'lib, uzluksiz ta'lim va malaka oshirish tizimida tibbiy diskursga asoslangan tizimli pedagogik yondashuv yetarlicha ishlab chiqilmagan. Malaka oshirish kurslarida qo'llanilayotgan an'anaviy ma'ruzaga asoslangan mashg'ulotlar hamshiralarning real klinik amaliyotdagi muloqot xulq-atvorini va ko'nikmalarini o'zgartirishda kam samaradorlik namoyon etmoqda.

Shu sababli, kattalar ta'limi (andragogika) va tibbiy diskursning o'ziga xos xususiyatlarini inobatga olgan holda, o'rta tibbiyot xodimlarining kasbiy-kommunikativ kompetensiyasini (KKK) rivojlantiruvchi integrativ pedagogik modelni ishlab chiqish hamda uni ilmiy-pedagogik jihatdan asoslash ustuvor vazifalardan biri hisoblanadi.

TADQIQOTNING MAQSADI VA METODOLOGIYASI

Tadqiqotning maqsadi: Tibbiy diskurs va andragogika tamoyillariga tayanib, o'rta tibbiyot xodimlari malakasini oshirish kurslari uchun integrativ pedagogik modelning struktural-funksional komponentlarini belgilash hamda uning nazariy-metodologik asoslarini ishlab chiqishdan iborat.

Tadqiqot metodologiyasi: Tadqiqot R. Whitemore va K. Knafl tomonidan ishlab chiqilgan 5 bosqichli integrativ sharh (integrative review) metodologiyasiga muvofiq amalga oshirildi. Xalqaro va milliy elektron bazalardan (PubMed/MEDLINE, CINAHL, Scopus, Cochrane Library, ERIC, eLIBRARY.ru, CyberLeninka) maqsadli tanlab olingan 90 dan ortiq nazariy va empirik manbalar, tizimli sharhlar hamda normativ hujjatlar tematik tahlil va doimiy qiyoslash metodlari orqali sintez qilindi.

TIBBIY DISKURS VA KOMPETENSIYANING STRUKTURAL TAHLILI

Date: 5th October-2026

O'tkazilgan integrativ tahlil natijasida hamshiralik faoliyatidagi tibbiy diskurs hamda kasbiy-kommunikativ kompetensiyaning aniq strukturaviy elementlari va domenlari ajratib olindi:

Hamshiralik diskursining uch o'qli institutsional modeli:

- Terapevtik-parvarish diskursi (Hamshira – Bemor/Oila): Bemorlarni qabul qilish, anamnez yig'ish, parvarish va muolaja jarayonlarini tushuntirish, bemor va uning oilasini o'qitish, empatiya ko'rsatish hamda deontologik normalarga rioya etishni o'z ichiga oladi.

- Kasblararo-axborot diskursi (Hamshira – Shifokor): Bemor ahvoli haqida aniq, qisqa va tezkor ma'lumot berish, shifokor ko'rsatmalarini aniqlashtirish va qayta tasdiqlash, SBAR (Situation, Background, Assessment, Recommendation) hamda Read-back protokollaridan foydalanishni qamrab oladi.

- Operativ-tashkiliy diskurs (Hamshira – Hamshira): Smena topshirish va qabul qilish, vazifalarni taqsimlash, kichik tibbiy xodimlarga ustozlik qilish hamda jamoada yuzaga keladigan nizolarni boshqarish jarayonlarini tashkil etadi.

- Gnostik-lingvistik domen: Tibbiy terminologiyani bilish, shifokor ko'rsatmasi va dorilar nomini bemorga tushunarli tilda yetkazish hamda bemorning tushunganlik darajasini Teach-back usulida qayta tekshirish ko'nikmasidir.

- Diskursiv-strategik domen: Muloqotni to'g'ri tuzish, ochiq va yopiq savollar muvozanatini saqlash, SBAR bo'yicha axborot berish va ziddiyatli/xavfli vaziyatlarni boshqarish qobiliyatidir.

- Deontologik-empatik domen: Bioetika va deontologiya qoidalariga amal qilish, og'ir xabarlarini yetkazishda empatik qo'llab-quvvatlash va sir tutish xulq-atvorini saqlashdir.

- Noverbal-psixofizik domen: Mimika, ko'z bilan aloqa va ovoz ohangini nazorat qilish, emotsional intellektni qo'llash hamda stress va kasbiy charchoq (burnout) sharoitida o'zini jilovlay olishdir.

INTEGRATIV PEDAGOGIK MODELNING BLOKLARI VA MEXANIZMLARI

O'tkazilgan ilmiy sintez asosida malaka oshirish kurslari uchun 4 blokdan iborat konseptual-pedagogik model taklif etildi:

1. Maqsadli blok

- O'rta tibbiyot xodimlarida kasbiy-kommunikativ kompetensiyaning tizimli va bosqichma-bosqich rivojlantirish.

- Bemorlar xavfsizligini ta'minlash, muloqotdagi tibbiy xatoliklarni kamaytirish hamda psixologik to'siqlarni bartaraf etish.

2. Mazmunli-integrativ blok

- O'quv dasturlariga lingvistik, sotsiolingvistik, deontologik va klinik bilimlarni uzviy sintez qilish.

- Dasturga "Hamshiralik faoliyatida muloqot etikasi va deontologiya", "SBAR va Teach-back protokollari", "Klinik psixologiya" modullarini kiritish.

3. Andragogik-texnologik blok

- An'anaviy ma'ruzalardan voz kechib, Aralash ta'lim (Blended learning) formatiga o'tish.

Date: 5th October-2026

- Onlayn nazariy modullar bilan birga, amaliy simulyatsiya darslari, Standartlashtirilgan bemor (Standardized Patient) bilan ishlash, rolli o'yinlar hamda video-tahlilga asoslangan tuzilmalangan debriefing (Debriefing) mashg'ulotlarini o'tkazish.

4. Natijaviy-baholash bloki

- Muloqot ko'nikmalarining dinamik o'sishini baholash uchun diagnostik indikatorlar apparati.

- Baholashni OSCE (Ob'ektiv tuzilmaviy klinik imtihon) stantsiyalari, SBAR va Teach-back chek-listlari hamda video-tahlil vositasida amalga oshirish.

KONTEKSTUAL OMILLAR VA MAHALLIY SHAROITGA MOSLASHTIRISH

Tadqiqot ko'rsatadiki, model amaliyotga muvaffaqiyatli tatbiq etilishi uchun quyidagi mahalliy kontekstual omillar majburiy tartibda hisobga olinishi lozim:

- Ko'p tillilik muhiti: O'zbek, rus, qoraqalpoq va boshqa tillarda so'zlashuvchi bemorlar bilan muloqotda til to'siqlarini bartaraf etish strategiyalarini o'rgatish.

- Tibbiy savodxonlik (Health Literacy): Bemorning tibbiy tushunchalari past bo'lgan holatlarda murakkab tibbiy jargonlarni oddiy xalq tiliga "tarjima qilish" ko'nikmasini rivojlantirish.

- Kasbiy charchoq (Burnout) va stress: Ish hajmining yuqoriligi sharoitida hamshiraning o'z emotsiyalarini boshqarishi uchun emotsional intellekt va psixologik o'z-o'zini boshqarish treninglarini o'tkazish.

XULOSA VA TAVSIYALAR

Tibbiy diskurs – o'rta tibbiyot xodimlarining klinik fikrlashi, deontologik madaniyati hamda kasbiy faoliyatini shakllantiruvchi asosiy pedagogik makondir. Taklif etilayotgan integrativ pedagogik model malaka oshirish tizimida formallikdan voz kechib, hamshiralarning muloqot ko'nikmalarini real amaliyot vazifalariga mos ravishda rivojlantirish imkonini beradi. O'rta tibbiyot xodimlari malakasini oshirish markazlarida simulyatsiya kabinetlari imkoniyatlarini kengaytirish, SBAR va Teach-back standartlarini o'quv dasturlariga majburiy modul sifatida kiritish tavsiya etiladi.

